

'Kroniek'

Mededelingen
Oudheidkundige Kring
Voorst

22e jaargang nr. 4 1999

Oudheidkundige Kring Voorst

(opgericht bij notariële acte van 8 maart 1978)

Dagelijks bestuur

Voorzitter:	G.J. Oolman, Oolmansweg 5, 7384 ST Wilp,	tel. (055) 323 12 44
Secretaris:	J.A. Roosenschoon, Rozendaalseweg 11, 7396 BB Terwolde,	tel. (0571) 29 17 41
Penningmeester:	M. Niemeijer, Schoolstraat 31, 7383 CC Voorst,	tel. (0575) 50 14 99
Leden:	R. Egberts, Verdstraat 7, 7391 SJ Twello,	tel. (0571) 27 44 49
	J. Groenenberg, Hietweideweg 30, 7391 XX Twello,	tel. (0571) 27 60 37
	Mr. J.H. Hermesen, Rozenhoflaan 10, 7201 AV Zutphen,	tel. (0575) 51 52 48
	J. Lubberts, Kon. Wilhelminaweg 10, 7396 AD Terwolde,	tel. (0571) 29 17 60
	G.B.J. Reinders, Mozartstraat 143, 7391 XG Twello,	tel. (0571) 27 43 32
	J.A.M. Schutte-Geurtsen, P. Heinstraat 15, 7391 WK Twello,	tel. (0571) 27 37 01

De contributie bedraagt f 25,- per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde postadres f 30,-. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267.

Kroniek

Kroniek is het mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst en verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Oudheidkundige Kring Voorst en is in beperkte aantallen à f 6,50 te koop bij het VVV-kantoor in Twello en boekhandel Oonk in Twello.

Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie en de auteurs.

Redactie-adres: H. Kleinjan, Langestraat 51, 7419 AR Deventer (De Worp), tel. (0570) 641 648.

E-mail: "kroniek@email.com".

Werkruimte Oudheidkundige Kring Voorst

Klokkenkampsweg 25
7391 EN Twello
tel. (0571) 27 70 90

Geopend op woensdag van 9.00 tot 16.00 uur en na telefonisch afspraak met de secretaris ook op dinsdag.

ISSN 1384-8682

Kroniek 1999 - 4

Kroniek

December 1999, 22e jaargang nr. 4

Inhoud

Activiteitenplanning		2
Voorwoord		2
Van de bestuurstafel	J. Roosenschoon	3
Nieuwe aanwinsten	J. Lubberts	4
Oude foto's spreken	L. Sevenster	5
Gewone, aparte dingen	L. Sevenster	6
Geslaagde avond over klederdrachten	R. Egberts	8
Kopzorgen om hoofdzaken (deel 1)	D.W. Woertman	9
De geschiedenis van Klein Everwijn en zijn bewoners (deel 2)	W. van der Werf-de Wilde	16
Uit het gemeentearchief	A. de Rek	23
Gezocht		26
Reacties van lezers		27
Van de voorzitter	J. Oolman	28

Uiterste inleverdatum kopij voor de volgende Kroniek
1 februari 2000.

Foto omslag

Mevrouw Wilhelmina Linthorst-Kruitbosch draagt knipmuts-met-hoed (foto uit 1890).
(Foto coll. D.W. Woertman)

Zie het verslag van de avond over klederdrachten en het artikel "Kopzorgen om hoofdzaken".

Tenzij anders vermeld komen alle foto's in deze Kroniek uit de collectie van de O.K.V.

Kroniek 1999 - 4

Activiteitenplanning

Noteert u alvast in uw agenda:

Vrijdag 24 maart 2000 om 20.00 uur in dorpshuis "de Oude School" in Voorst: **lezing door mr. H. Hermsen over de "Geschiedenis van het dorp Voorst"**. Nadere informatie volgt.

Voorwoord

Op de omslag en verderop in deze Kroniek staat menig foto van de "knipmuts" afgedrukt. De reden hiervoor is dat in twee artikelen hieraan aandacht wordt besteed. In de eerste plaats schreef bestuurslid Ruud Egberts een verslag van de lezing over klederdrachten die de folkloregroep van de Heemkundige Vereniging Nuwenspete uit Nunspeet op 4 november hield.

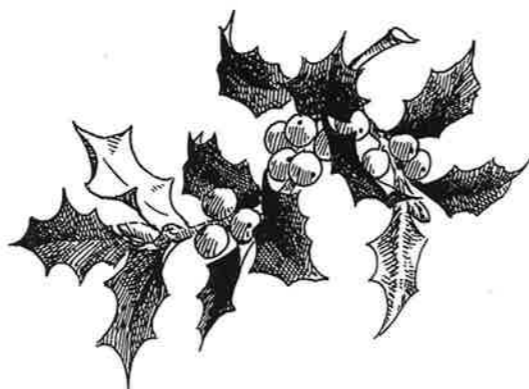
In de tweede plaats schreef D.W. Woertman een uitgebreid verhaal over de geschiedenis van de "knipmuts". Vanaf pagina 9 leest u onder de titel "Kopzorgen om hoofdzaken - De geschiedenis van de hoofdbedekking, behorend bij de streekdracht" deel 1 van dit verhaal. Het vervolg leest u in de volgende Kroniek.

Verder komt u deel 2 van het artikel over de geschiedenis van katerstede Klein Everwijn in Terwolde tegen. Hierin vertelt mevrouw W. van der Werf-de Wilde over de naam "Klein Everwijn", de inventaris in 1818 en de verkoop van "Klein Everwijn" in 1882.

Tot slot bieden ook de wat kleinere bijdragen en de nieuwe rubriek "Gezocht" u hopelijk weer voldoende leesplezier.

De laatste Kroniek van dit jaar, van deze eeuw en van dit millennium wordt afgesloten met een woord van de voorzitter.

Het bestuur en de redactie wensen u goede feestdagen en een gezond en voorspoedig 2000.

Van de bestuurstafel

door J. Roosenschoon

Het bestuur heeft in september een extra vergadering gehouden om eens stil te staan bij het functioneren van de vereniging. Naar de plaats van samenkomst is dit in de wandelgangen de 'Meulenhofconferentie' genoemd.

We hebben de activiteiten van de vereniging eens op een rij gezet en het blijkt dat dit er maar liefst 40 te zijn, variërend van het verzamelen van ansichtkaarten en bidprentjes tot het begeleiden van scholieren met werkstukken, het houden van lezingen en het beheren van de bibliotheek. Het komende jaar willen we proberen deze activiteiten wat beter te structureren want het blijkt dat slechts enkele leden wel 80% van het werk doen.

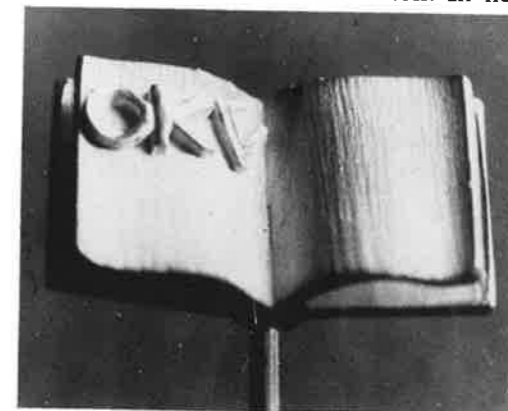
Samenhangend hiermee willen we ons ook oriënteren op een ander onderkomen voor de vereniging. De huidige ruimte aan de Klokkenkampsweg is veel te klein en ook maar beperkt beschikbaar. Leden die hier ideeën over hebben zijn van harte welkom om deze te melden bij een van de bestuursleden.

Twee mensen die afgelopen jaar bezig geweest zijn met onderzoek op het archief en bij onze vereniging, hebben loon naar werken gekregen. Mevrouw Krayo uit Twello is afgestudeerd aan de universiteit in Utrecht met een scriptie over de adel op de Parkelaar. De heer

Luikens heeft in Nijmegen de doctorsgraad behaald met het proefschrift 'Apeldoorn in de schaduw van Het Loo 1785 - 1905'. Beiden, van harte gefeliciteerd.

De Redactie Historische Publicaties gaat samen met het Gelders Oudheidkundig Contact in Zutphen een project starten. Hierbij kunnen belangstellende leden van lokale historische verenigingen onder supervisie van een professionele historicus onderzoek doen. Het doel daarvan is om publicaties te maken over onderwerpen uit de Gelderse geschiedenis waarover nu nog niet zoveel bekend is. Waarschijnlijk starten ze met een onderwerp over de plaatselijke kiezers en gekozenen, vanaf 1800. We horen hier nog meer van.

Op 4 november jl. hadden we de avond over de Veluwe klederdrachten. In het

Speldje erelidmaatschap

openingswoord memoreerde voorzitter Jan Oolman het feit dat in het voorjaar 1999 de heer L. Sevenster, oud-secretaris van de OKV, tot allereerste erelid is benoemd. Toendertijd ontbrak nog een zichtbare uitdrukking van dit erelid-

maatschap. Jan was blij dat hij nu de heer Sevenster de speld behorende bij het OKV-erelidmaatschap kon opspelden. De speld bestaat uit een opengeklapt boek met daarin de woorden OKV.

Nieuwe aanwinsten

door J. Lubberts

In de rubriek Nieuwe aanwinsten las u de afgelopen jaren wat de vereniging had gekregen en aangekocht. Dat varieerde van oude instrumenten tot verzamelingen oude kranten. Helaas vergden deze opsommingen van aanwinsten de nodige ruimte in de Kroniek. Daarom is besloten om vanaf nu alleen de boeken te vermelden in deze rubriek. Van boeken wordt namelijk het meest gebruik gemaakt.

Schenkingen

We ontvingen van de mevrouw Krayo (als dank voor onze hulp bij haar studie):

- "Middelnederlandsch handwoordenboek" door J. Verdam.

Van Stichting Peco:

- "25 jaar Peco, van disco in varkenshok tot volwaardige jeugdsoos voor Teuge en omstreken".

Van V en L De Vecht:

- "Voetbalvereniging V en L De Vecht".

Van J. Groenberg:

- Index op de "Hof te Voorst", samengesteld door J. Groenberg.

Van de familie Alberts:

- "De IJssel en haar bruggen, geschiedenis van de bruggen over de IJssel", door M.L. Hamelink en M. Schroor.

Van de provincie Gelderland:

- "Leemtenlijst van de Gelderse geschiedenis in de negentiende en twintigste eeuw", door J.A. Kamermans (publicatie in opdracht van de provincie Gelderland).

Van tafeltennisvereniging Trias:

- "25 jaar Trias, een kwart eeuw saamhorigheid, sfeer en enthousiasme".

- "Churchill de man van de eeuw"

- "De vier moeders van Soestdijk"

- "Het aanzien van 1964 en 1966-1967"

- "Landgoederen op de Noord-Veluwe"

- "Inventarisatie van de grafstenen op de Rooms Katholieke begraafplaats in Klarenbeek", uitgevoerd door begraafplaatsencommissie van de Oudheidkundige Kring Voorst.

Aankopen

- "75 jaar Parochie De Vecht" door H. van Vught.

Oude foto's spreken

door L. Sevenster

In 1949 werd deze foto gemaakt van Herman Storm, zoon van één van de Twellose bakkers. Zijn vader had de winkel aan de Dorpsstraat in "het huis met de klokgevel".

Deze foto heb ik uitgezocht vanwege het vervoermiddel. Het is een stevige transportfiets met een grote bakkersmand op de voor-bagagedrager. Op de achter-bagagedrager zitten de dubbele fiets-tassen.

Dit beeld, de bakker die de broden per fiets uitvent, is heden ten dage volkomen onbekend in het dagelijkse verkeer.

Vader Wopke Storm, geboren op 9 augustus 1897 in Achtkarspelen, trouwde op 10 november 1928 met Gezina Machtelina van Veen, die op 10 mei 1903 in Voorst geboren was. Wopke Storm was naar Twello gekomen om als knecht te gaan werken bij bakker Tiemens. Deze had zijn zaak aan de Dorpsstraat 6. De gezusters Tiemens hadden een kruidenierswinkel aan de overkant op Dorpsstraat 1.

Herman Storm hielp zijn vader niet altijd met de transportfiets, want enkele jaren later kreeg hij een moderner en sneller vervoermiddel. Daarover vertel ik u de volgende keer meer.

Herman Storm en de bakkersfiets in 1949.
(Foto coll. H.G. Lugtenberg-Storm, Terwolde)

Gewone, aparte dingen

door L. Sevenster

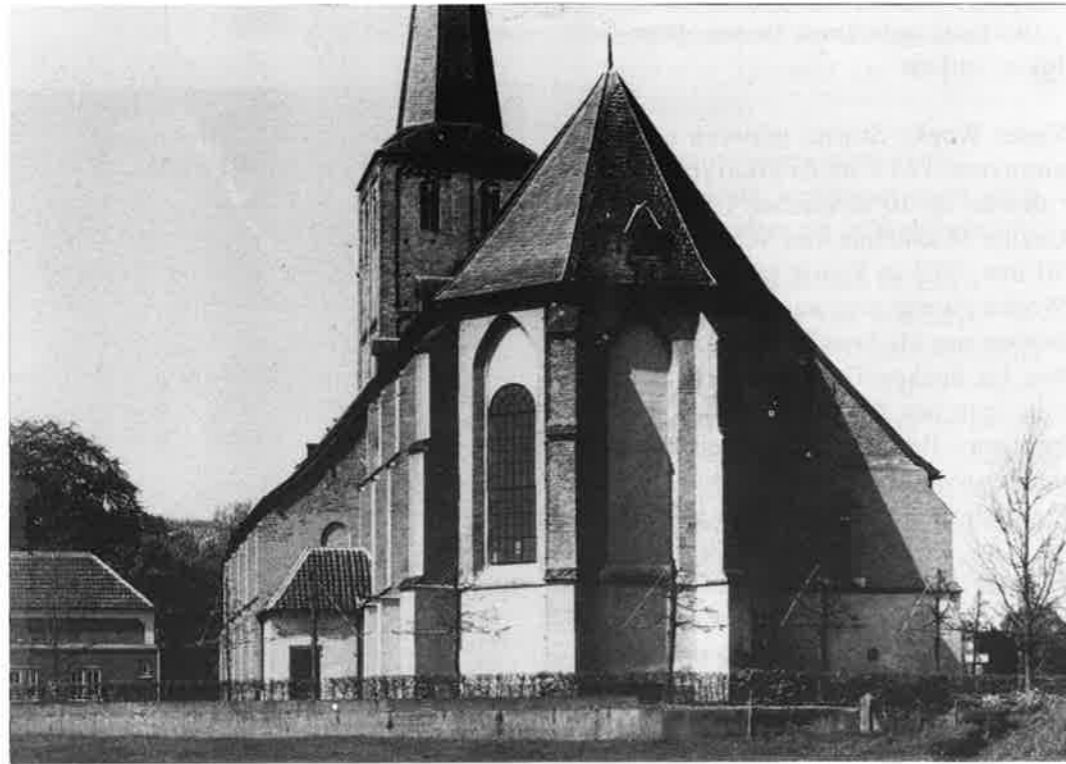
In 1994 maakte ik een serie foto's van de Ned. Hervormde kerk in Voorst. De eerste foto's maakte ik van een flinke afstand, namelijk "de kerk en zijn omgeving". Daarna liep ik steeds dichterbij om tenslotte detailfoto's te maken met diverse telelenzen.

Bij het maken van foto 1 (de opname van de achterzijde van de kerk met het koor en de abcis) viel mij een apart hokje op, dat aan de linkerzijde tegen de muur van de kerk is aangebouwd.

De aanbouw

Wat zou dat voor hokje zijn? Verschillende mogelijkheden kwamen bij me op. Was het een nooduitgang, een toiletruimte of een bidkapelletje? Foto 2 geeft al meer details, nl. een stevige deur, bij de grond een klein raam en in de zijgevel een groter klappaam.

Bestudering van de bouwtekeningen van de kerk geeft het antwoord op de gestelde vraag: "Wat is de functie van de aanbouw in de zuidgevel van de kerk?" Eeuwenlang werd de kerk verwarmd door

kachels, vóór en ook na de Tweede Wereldoorlog nog door twee grote kolenkachels die wel twee meter hoog waren. In de jaren 1958-1959 maakte het kerkbestuur plannen om de verwarming te moderniseren. Men wilde een oliegestookte C.V.-ketel die de kerk met een hetelucht-systeem zou verwarmen.

Het architectenbureau Knuttel uit Deventer (Keizerstraat 27) ontwierp een verwarmingshok tegen de zuidmuur van de kerk. De bouwtekening kreeg als datum 31 mei 1960. Op 2 juli 1960 antwoordde de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in Zeist dat de plannen werden goedgekeurd, op voorwaarde "dat in plaats van leien, kleine zwarte ver-

glaasde Oud-Hollandsche dakpannen en loden hoekkepers dienen te worden gebruikt." Op 30 september 1960 antwoordde het gemeentebestuur dat met de bouw kon worden begonnen.

En zo kreeg de kerk van Voorst zijn oliegestookte verwarming. Toen de gasleidingen in Voorst werden aangelegd werd de oliebrander alleen maar vervangen door een gasbrander; de hele verdere installatie bleef intact.

Zo ziet u hoe zo'n apart aangebouwd "hok" aan de kerk van Voorst eigenlijk heel gewoon is.

Geslaagde avond over klederdrachten

door R. Egberts

Voor een kleine 100 leden en relatief veel andere belangstellenden verzorgde de Heemkundige Vereniging Nuwen-spete uit Nunspeet op 4 november jl. een verrassend boeiende avond over klederdrachten op de Veluwe.

Aan de hand van ongeveer achttien "modellen" werd de klederdracht uit Nunspeet e.o. van ongeveer 1870 tot heden getoond en toegelicht. Daaruit werd duidelijk dat ook klederdrachten aan de mode onderhevig waren. Invloeden van buitenaf werden vaak ingevoerd door Nunspeeter dienstmeiden die elders, bijv. op het Kampereiland, dienden.

Herenklederdrachten

De basiskleur voor zowel mannen als vrouwen is zwart. Mannen droegen op zon- en feestdagen vaak een zwart pak van Manchester of laken, afhankelijk van de financiële toestand. Hierbij een zwarte pet, soms de zogenaamde klotjespet (twee balletjes op de klep) en schoenen of klompen. Als accessoires een gouden of zilveren horloge aan ketting en een "stropdas" van gekleurde aaneengeregen kraaltjes.

Op doordeweekse dagen droegen de mannen vaak een boerenkiel en manchester broek. Als het heel warm was, werkte men soms in de lange onderbroek. Hoewel men dan wel het risico liep om een boete te krijgen van de

plaatselijke veldwachter. Want werken in de onderbroek "was not done".

Damesklederdrachten

De dames droegen als basis ook zwarte kleding met gekleurde accessoires als omslagdoeken en zogenaamde kneldoe-ken. Uit de demonstratie werd ook duidelijk waarom veel dames nogal breed op de heupen leken: een zestal onderrokken was niet abnormaal! Wat onze voorzitter uitlokte te zeggen, dat je in die tijd maar moest afwachten wat je uiteindelijk zou aantreffen; soms lag er evenveel op de stoel naast bed als erin. Vooral in de negentiende eeuw en de eerste helft van deze eeuw was de muts in zwang: eerst zeer bewerkelijke mutsen met zeer veel plooien; later de zogenaamde knipmuts. Daarnaast de oorijzers. Eén van de leden uit Nunspeet is een enthousiaste verzamelaar van oorijzers en hield een korte lezing met demonstraties van diverse modellen. Al in de zestiende eeuw waren oorijzers bekend. Deze werden o.a. in Amsterdam bij het graven van de metro gevonden.

Deze waren nog zeer smal, van legering gemaakt en voornamelijk gebruikt om haarspelden aan vast te zetten. Later werden de oorijzers vooral voor de pronk gemaakt: afhankelijk van de staat van doen van zilver of goud. Tevens werden ze veel breder, soms werden ze zelfs als hele kapjes op het hoofd. Dat

dit niet goed was voor het haar van de dames blijkt uit het toenmalige gezegde: hoe rijker hoe kaler.

Rouwdracht

Een apart aspect van de klederdracht is de rouwdracht. In Nunspeet was het gebruikelijk om vier jaar in de rouw te gaan wanneer een naast familielid was overleden. Eerst de zware rouw, daarna de lichte rouw. In de zware rouw was het dragen van gekleurde kleding en accessoires uit den boze. Alleen zwart en wit was toegestaan. Dus bijv. geen bloedoranalen halskettingen maar zwarte "gitten".

Bij mannen was de staat van wel of geen rouw tevens te zien aan de grote boerenzakdoeken. Een wit zakdoek met een rode rand betekende: geen rouw. Wit met een zwarte rand betekende zware rouw en wit met een blauwe rand betekende lichte rouw.

In de pauze werd er nog een demonstratie gegeven door een mannelijke mutsenwasser die het plooien en opmaken van de pasgewassen muts liet zien. Als laatste spontane demonstratie lieten onze leden mevrouw D. de Buyzer en mevrouw T. Gerrits-Jans (als ik het goed gezien heb) de klederdracht zien zoals die door de grootmoeder van mevrouw De Buyzer in Twello gedragen werd.

Al met al was het een geslaagde avond waarbij veel interesse werd getoond door de aanwezigen. Veel dames konden het niet laten om regelmatig de geshowde stoffen te voelen, mede omdat veel stoffen erg oud en dus origineel waren. Een woord van dank aan de enthousiaste groep uit Nunspeet is op zijn plaats.

Kopzorgen om hoofdzaken (deel 1)

door D.W. Woertman

Er zijn onder onze lezers nog mensen die zich vanuit eigen herinnering of via familiefoto's weten hoe hun groot- en overgrootouders gekleed gingen.

Het meest opvallende was de hoofdbedekking van moeder, opoe of overgrootmoeder. Zij droeg, als ze op haar zondags gekleed ging, steevast een witte

muts. In onze streek was deze muts bekend onder de naam "knipmuts". Onderstaand volgt een uiteenzetting voor hen die graag de herkomst en de ontwikkeling hiervan zouden weten.

Alle kledingelementen die we in verschillende streekdrachten van Nederland zien hebben eens alle hun oorsprong in

Afbeelding I

de algemeen geldende modekostuums in een bepaald tijd uit het verleden. In de ons allen bekende Spakenburger dracht zitten kledingstukken uit modekostuums uit de Gouden Eeuw. De kledingstukken uit de - toen geldende - stadse mode zijn allang verdwenen, maar in bijvoorbeeld Spakenburg zijn ze al meer dan drie eeuwen blijven hangen.

De cornetmuts

Om nu terug te keren tot de knipmuts, kunnen we zeggen dat deze muts en de modekostuums in de grote steden in circa 1800 al in ruime mate werd gedragen, zij het in een andere vorm dan waarin wij ons deze muts herinneren. Ze werd toen door de rijke dames en de dames uit de burgerstand gedragen en was bekend onder de naam "cornetmuts".

Zoals het met alle modeverschijnselen gaat, verdween deze muts geleidelijk weer bij de bovengenoemde dames, omdat ze wel eens weer wat anders wilden. Toch was deze muts lang genoeg gedragen om als voorbeeld te dienen voor de kledinggebruiken van de handwerkliedenstand en ook bij de boerenstand. Zij bezochten immers de steden op marktdagen en werden geïnspireerd de cornetmuts uit de stad over te nemen. De muts kreeg in de kledingcultuur op het platteland vaste voet aan de grond in circa 1840.

Op afbeelding I zien we een cornetmuts uit circa 1850, een muts van tule en kant. De bol was ruim op het achterhoofd en stond daar hoog opgebald door een ondermuts met opvulling. Rond het gelaat een geplooid voorstrook die on-

Afbeelding IV

der de kin sloot en een achterstrook die van links-voor door de nek naar rechts-voor liep.

Deze cornetmuts werd in de plattelandsstreekdracht gedragen in de provincies Overijssel en Gelderland, maar ook nog her en der in beperktere streken, zoals in het Maas-Merwedegebied in Zuid-Holland en in Noord-Brabant. Rond het dorp Cadzand in Zeeuws-Vlaanderen droeg men ook de cornet.

Deze cornetten maakten vanaf 1845 in elke streek, ja soms in elk dorp, een eigen ontwikkeling qua vorm en stijl door. Zodoende kon men aan de muts van een vrouw zien uit welke streek ze afkomstig was.

De knipmuts

Hoewel niet bewust, hebben we in onze streken het woord cornetmuts afgeschaft en zijn we het woord knipmuts gaan gebruiken.

Hoe kwam men nu aan de naam "knipmuts"? Langs het gelaat loopt een rand fijn geplooid kant. Vroeger plooiden men die strook met de hand met behulp van koperen tangetjes (zie afbeelding IV). Deze plooiën moest je er in knijpen. Een plooi heet ook wel eek "kneep" en op z'n Saksisch een "knip".

Later werd deze plooirand (knippenrand) op een blok met circa 300 pennetjes geplooid. De knippenrand langs de muts heeft dus de naam "knipmuts" op zijn geweten. De plooiestrook die achter aan de

muts zit heet "achterstrook", soms ook wel "valle".

Verschillen per strook

Er is in 1855 een boek verschenen over de streekdrachten van Nederland, geschreven en van prachtige tekeningen voorzien door Valentijn Bing en Braet von Ueberfeldt. Het boek toont ons op diverse platen de cornetmuts (knipmuts) zoals die toen voorkwam in o.a. Zalk, Wilsum, IJsselmuiden, Oldenzaal, Lonneker, Doetinchem en Bredevoort. Deze cornetmutsen vertonen op deze tekeningen nagenoeg alle hetzelfde model en lijken sterk op de muts van afbeelding I. Daarna drukte dus de eigen streekmodeontwikkeling steeds sterker zijn stempel op de knipmuts.

De eerste ontwikkeling was het verdwijnen van de ruimte uit de bol. De muts werd sterk aansluitend om de schedel gemaakt, hetgeen kon geschieden door de vulling uit de ondermuts te laten verdwijnen en de bol nauwer te snijden. De knipmuts kreeg nu het model zoals op afbeelding II.

Hier zie u de muts afgebeeld van mijn overgrootmoeder Jacomina Wansink-van Tongeren. Ze woonde met haar gezin in een huisje achter de dijk bij "de Dijkhof", op een stuk grond dat men de "Schèèln Hook" noemde.

De muts heeft nog een brede voorstrook die onder de kin sluit. Deze strook is verstevigd met laiton (koperdraad met zijde omwonden). De achterstrook is nog kort en is voorzien van een smal ge-

Afbeelding II

klost kantstrookje. De bol is zoals gebruikelijk van tule, geborduurd met ronde bloemfiguren. Al dit materiaal was voor veel geld te koop in de stad.

Wie niet goed in de slappe was zat probeerde zelf zo'n bol te borduren. Op afbeelding III ziet u een tule lap voor twee-derde deel al geborduurd (maar nooit afgemaakt) door mijn grootmoeder Jacomina Wansink, later gehuwd met Jansen (de Weerd) in Twello. Jacomina deed dit voor haar moeder toen ze nog thuis woonde, niet meer op de "Schèèln Hook", maar op de Dijkstoel. Daar moesten ze, na het overlijden van mijn overgrootvader, in hun onderhoud voorzien met het garen van de tolgelden.

Mijn overgrootmoeder is toen ook gaan bijverdienen met het opmaken van mutsen.

Afbeelding III

Op afbeelding IV zien we nog haar koperen vingerhoed en twee tangetjes waarmee ze de plooiën in de voorstrook zette. Dit speelde zich ongeveer af in de jaren 1875-1885.

De ontwikkeling van de knipmuts zette zich voort en kreeg streeksgewijs steeds meer een eigen gezicht. Men was vroeger immers geïsoleerd door de slechte reismogelijkheden. Toch beïnvloedde men elkaar bij stadsbezoek aan kermis en weekmarkten.

In onze streek zien we in de ontwikkeling van de knipmuts duidelijk verschillen tussen de mutsen van vrouwen die de markten te Deventer bezochten en de mutsen van hen die de markten te Zutphen bezochten. Zo heeft bijvoorbeeld de muts uit het Gelderse Gorssel meer gelijkenissen met

Afbeelding V

de muts uit Bathmen en Olst dan met de mutsen van het naast Gorssel gelegen Eefde. Inwoners van Eefde waren sterk op Zutphen georiënteerd en hun mutsen leken sterk op die van Vorden, Steenderen, Empe en Voorst.

De voor- en achterstrook

Twee opvallende veranderingen in de knipmuts zijn de ontwikkeling van zowel de voor- als de achterstrook. De voorstrook werd tussen 1870 en 1920 steeds minder diep en stak rond 1920 slechts twee-en-een-halve cm onder de muts uit. Sloot de voorstrook vroeger onder de kin, naderhand eindigde deze steeds hoger: in 1895 bij de kaak (afbeelding V en VI). Bij de laatst gedragen knipmutsvorm eindigde de smal geworden voorstrook ter hoogte van de neus-

vleugels en soms zelfs bij het jukbeen. Door deze ontwikkeling van de voorstrook is op een foto ongeveer de tijd af te lezen wanneer de foto genomen is. Hoewel dit nooit met 100% zekerheid te zeggen valt, want persoonlijke voorkeur van de draagster speelde een grote rol.

De ontwikkeling van de achterstrook stond evenmin stil. Deze sloot tot 1870 nog midden onder de hals aan elkaar. Geleidelijk week de achterstrook meer naar achteren, omdat ze in enkele decennia tijd steeds meer achterwaarts aan de mutsebol werd genaaid (zie afbeelding V en VI). Is de ruimte tussen de voorstrookzomen in 1890 acht tot tien cm, in 1915 hangt de achterstrook geheel achter de schouderlijn. Naarmate dit proces meer vorderde, groeide de achterstrook aanmerkelijk in lengte: stapsgewijs

Afbeelding VI

Afbeelding VII

witte stipjestule (zie afbeelding IX). Dit kwam veel voor in Klarenbeek, De Kar en Voorst, veelal bij protestanten. Ook was de tulestrook vaak gemaakt van effen tule (zie afbeelding II), dus zonder stipjes. Deze tule kon wit zijn, maar werd ook vaak geblauwd met blauwsel. Dit gebruik kwam in deze streek meer onder roomsen dan onder protestanten voor.

Onder invloed van dat wat men bij de Overijsselse boerinnen op de markt in Deventer zag, waren er hier ook vrouwen die de achterstrook van de muts wat minder stijf gingen plooiën. Dit verschijnsel zag men helemaal niet bij boerinnen die de Zutphense markt bezochten. Bij hen waren geblauwselde tule en halfslappe plooiën totaal niet in de mode.

van twaalf cm tot achttien à twintig cm. De plooiën in deze strook vielen in de korte achterstroken wat losser en meer willekeurig omdat de strook niet al te zwaar gesteven werd (zie afbeelding V en VI). Later werden de stroken zwaarder gesteven en werden de plooiën er strakker ingelegd, zodat er bij de laatste verschijningsvorm van de knipmuts een mooie gesteven plooiënstrook op de rug viel (zie afbeelding VII en VIII).

De lengte van de achterstrook werd verkregen door de tulestrook te verbreden en/of door een bredere kantstrook aan de muts te zetten. Wie het breed had, kon het breed laten hangen, een spreekwoord dat hier goed van toepassing is (en er misschien wel aan ontleend is...)

De tulestrook kon gemaakt zijn van

Afbeelding VIII

Afbeelding IX

Motieven

Elke streek had zijn eigen voorliefde voor bepaalde motieven. De bloempatronen waren rond 1855 zeer klein (zie afbeelding I) om naderhand steeds groter te worden (zie afbeelding II). In de jaren 1920 bereikten ze een grootte van een oude zilveren rijksdaalder (zie afbeelding X).

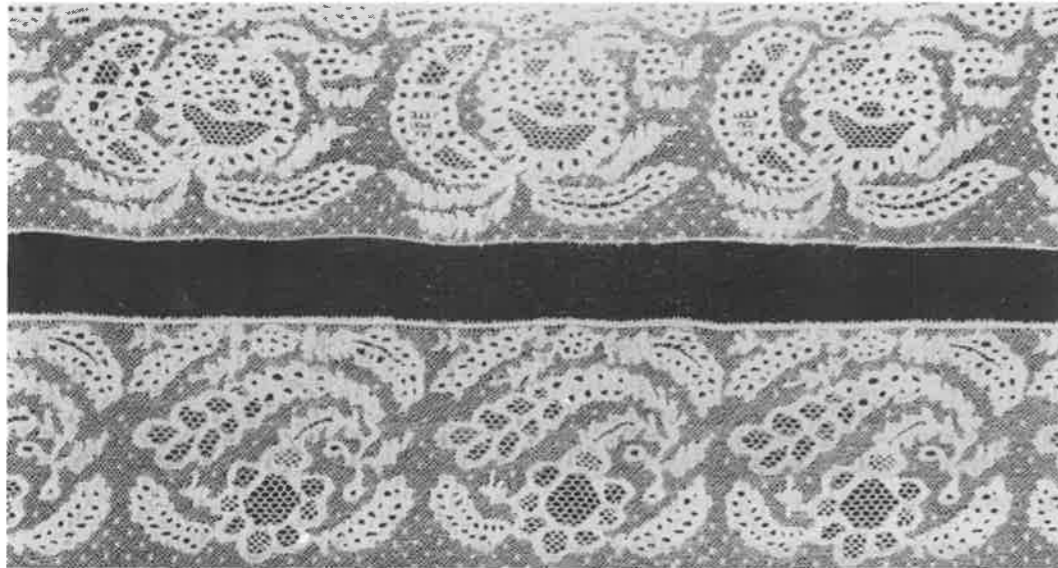
Naar gelang de financiële draagkracht van de draagsters kocht men een smalle of wat bredere kant. De breedtes van de kantstroken varieerden van vier tot tien en later zelfs wel veertien cm. Deze grote breedtes trof men rond 1920 aan in de rijke boerenfamilies langs de vruchtbare IJsseloevers (bijvoorbeeld omgeving Welsum).

Afbeelding X

Hoe smaller de kant, des te meer bloempatronen er per el (circa 69 cm.) opzaten; hoe breder de strook, des te minder bloem-

patronen per el. Zo sprak men van elf-, negen-, zeven-, vijf- en driebloems-kant (zie afbeelding XI).

Afbeelding XI

De geschiedenis van Klein Everwijn en zijn bewoners

(deel 2)

door W. van der Werf-de Wilde

In de vorige Kroniek vertelde mevrouw W. Van der Werf-de Wilde over de eigendomsgeschiedenis en de bewoners van katerstede Klein Everwijn aan de Quabbenburgerweg in Terwolde.

In het tweede deel gaat ze in op de naam "Klein Everwijn" en vertelt ze aan de hand van gegevens uit notariële akten over de inventaris in 1818 en over de verkoop van "Klein Everwijn" in 1882.

De naam Klein Everwijn

Voor het eerst werd melding gemaakt van de naam "de cleyne Everwijn" in een transportakte in het Protocolboek van Voorst, kerspel Terwolde. Op 20-10-1769 verkochten Arent Dubbe en Driesjen Gerrits hun katerstede "de Bakkerscampjes" aan hun zoon Jacob Arents de Wilde, ook wel Jacob Dubbe genaamd. De ligging van "de Bakkerscampjes" werd als volgt vermeld: "oostwaarts de

gemene weg, zuidwaarts de **cleyne Everwijn**, westwaarts de koeweyde van den Rosendal en noord de Cadijk". Met "de gemene weg" werd de Quabbenburgerweg bedoeld.

Waarschijnlijk voor het eerst werd hier Klein Everwijn bij naam genoemd, maar of hier al sprake is van een katerstede of dat met "de cleyne Everwijn" het stuk bouw- en weiland bedoeld werd, dat in 1750 als elfde perceel uit (Groot) Everwijn werd gekocht is niet duidelijk. Wel werd in enkele akten uit de protocollen van Terwolde, o.a. 1-12-1798 en 1-6-1804 als belending melding gemaakt van "kleyn Everwijn of het Nijgetimmer" (dit betekent: nieuw gebouwd). Maar het bouwjaar van Klein Everwijn kon tot nu toe niet met zekerheid worden vastgesteld.

Uit het bovenstaande en uit het feit dat "cleyne Everwijn" al in 1769 als belending genoemd werd, zou de conclusie getrokken kunnen worden, dat Willem Harms (Herms) de katerstede heeft gebouwd en dat later Jan Gerrits en Harmina Willems, op 1 maart 1778 te Terwolde getrouwd, er bij ingetrokken zijn. Helaas werd tot nu toe geen transportakte gevonden.

Verder is het interessant om te weten dat Willem Jansen, de zwager van Hendrikus de Wilde, op 16 mei 1815, (notariële. akte 49) het ouderlijk huis van Hendrikus de Wilde gekocht had. Willem Jansen was getrouwd met een halfzuster van Hendrikus, Heiltje Jacobs (de Wilde). Het ouderlijk huis van Hendrikus

was de voormalige Bakkerscampjes, in 1815 "de Oord" genoemd en gelegen ten noorden van Klein Everwijn. Toen Jacob Arents de Wilde in 1813 overleed, werd dit huis publiekelijk geveild.

De inventaris in 1818

Op 18 december 1818 hertrouwde Hendrikus de Wilde met Hendrika Veldwijk, 22 jaar, dochter van wijlen Berend Veldwijk en Grietje Wilms. Maar voor er getrouwd werd, vond eerst een taxatie van de inboedel plaats; dit in verband met de nalatenschap van Jenneke Jansen aan haar man en zoon Jacob. De notariële akte van 1 december 1818 (nr. 147) vermeldt:

"Ten verzoeke van Hendrikus de Wilde, zo voor hemzelve, als in qualiteits als vader en voogd over zijnen minderjarigen zoon Jacob, genaamd."

In tegenwoordigheid van Willem Jansen, klompenmaker, wonende te Terwolde, als toeziende voogd over Jacob. En in tegenwoordigheid van Gradus Smit, deurwaarder wonende te Twello. Getuigen waren Aalt Maassen van Zomeren en Willem Willemsen, landlieden, beide wonende onder Terwolde. Na taxatie van de goederen in de keuken, in de kamer, in de kelder, op de goot en op de deel, legt Hendrikus de Wilde in handen van notaris Everts de eed af "van niets te hebben verduisterd, noch gezien, noch geweten te hebben, dat iets verduisterd was van de goederen dezes boedels".

"In de keuken" o.a.:

een neerslaande tafel	f 2.-
zes stoelen	f 2.50
een vriesche klok	f 9.-
een jagtgeweer	f 1.50
een glazekast	f 6.-
een kerkboek	f 0.40
agt vlessen en eenige kannetjes	f 1.20
eenige vorken	f 0.25
een koffiemolen	f 0.60
een koperen schenkketel	f 1.80
twe gordijnen en val	f 1.80
twe bedden, een peluw, twee kussens, twee dekens en twee lakens	f 52.-
een blauw kamisool	f 2.-
een manchestersche broek	f 2.50
een zwarte en eene rode doek	f 1.10
een ronde hoed	f 2.-
een paar zwarte en een paar grijze kousen	f 1.10
twe vuurhaakjes, een blaaspijp, een tang, vuurlepel	f 1.70
een haalketting en koffieketel	f 2.70
een zilveren horlogie	f 8.-
een paar zilveren schoengespen	f 9.-
eenige bonen	f 1.20

"In de kamer" o.a.:

een zilveren beugeltas	f 10.-
een paar zilveren gespen	f 4.-
een boek met zilveren beslag	f 3.-
een zwart regenkleed	f 2.50
een paarsch bont jak	f 0.80
een bruin bont jak	f 1.60
een baayen rok	f 0.60
een oude woldoeksche rok	f 0.60
een zwarte kalminken rok	f 2.40
een mandje met kindergoed	f 1.20

drie witte doeken	f 0.80
een paarsch bonte en een vriesche voorschoot	f 3.-
een kinderdekentje	f 1.20
een hembd en een kussensloop	f 0.80

"Op de goot" o.a.:

een karn met ijzeren banden	f 5.-
drie melkvaten	f 0.90
zes aarden schotels en twee borden	f 1.10
een schuimlepel	
en pannekoekmes	f 1.50
twe oude aschpotten en een dito	f 1.50
een oud tonnetje met een waschkuip	f 1.40

"In de kelder" o.a.:

eenige rog en eenige boekweit	f 4.50
een vaatje met snijbonen	f 3.-
een melkton en drie vaten	f 2.30

"Op de deel" o.a.:

een zaadzigt, h(?)iep en hak	f 0.90
een baktrog	f 3.-
een kastje met twee kussens	f 2.-
eenige oude spullen en een ton	f 0.30
een zijns met brandhaak	f 1.80
een brake	f 0.40
eenig vlas	f 6.50
een kist met appelen	f 4.-
eenige ongedorste weits	f 18.-
eenige dito rogge	f 2.50
eenig hooij	f 25.-
een blaauw bonte koeij	f 50.-
een vaalbont kalf	f 13.-
een varken	f 18.-
vijf hennen en een haan	f 2.-
een kruiwagen	f 2.-

een melkzeef	f 0.60
een wieg	f 0.90
eenige aardappelen	f 22.-

"Gezaaij op het land":

eenige weite	f 60.-
eenige rogge	f 44.-
eenige raap	f 7.-

"In de kast in de keuken nog vergeten":

aan contant geld	f 2.-
------------------	-------

Opmerkelijk is, dat een kist appelen en "eenige aardappelen" meer waard zijn dan veel van het huisraad.

"Voordeelige schulden" o.a.:

Van Arend Lubbers te Nijbroek wegens "verkogt gras"	f 12.-
Van Willem van Doornmole voor "gekogte peppelen"	f 78.-

"De voordelige schulden des boedels belopen totaal de somme van zes honderd zes en veertig guldens, dus f 646.-"

Nadeelige schulden o.a.:

Aan Willem Winand te Terwolde voor gekogte weite	f 21.-
Aan de ontvanger der directe belastingen	f 15.-
Aan de weduwe Willem Willems voor verdiend bouwgeld	f 10.-
Aan Willem Fransen voor een paar schoenen	f 2.-
Aan den Heer Coenraad Kayzer wegens geleend geld	f 150.-

Zodat de nadeelige staats des boedels beloopt de somme van een honderd agt

en negentig guldens, dus f 198.-

Men is bezig geweest van des middags een tot des avonds zes uren. Na voorlezing wordt de akte getekend.

De Wilde
Willem Fransen
G. P. M. B.
A. M. Van Zomeren
W. Willems
J. B. Everwijn Notaris

Handtekeningen van de personen die betrokken waren bij de taxatie van de inventaris van Klein Everwijn in 1818.

De publieke verkoop van Klein Everwijn in 1882

Door de eeuwen heen wisselde Klein Everwijn regelmatig van eigenaar. In 1882 gebeurde dat ook, in de vorm van een openbare veiling. Eigenaresse Hendrika de Wilde-Veldwijk was op 28 november 1881 overleden, waarna de erfgenamen besloten Klein Everwijn te verkopen.

Die erfgenamen waren:

- Hendrikus de Wilde, daghuurder, wonende te Twello;
- Derk Klein Bluemink, landbouwer, wonend te Twello en gehuwd met Zwaantje de Wilde;
- Gerrit Willem Lubberts, landbouwer,

wonende te Terwolde en gehuwd met Berendina Hendrika de Wilde;

- Hendrik Endendijk, landbouwer, wonende te Epse onder Gorssel en gehuwd met Maria de Wilde;
- Arend de Wilde, landbouwer, wonende te Terwolde;
- Aaltje van Assen, weduwe van Berend Jan de Wilde, zonder beroep en wonende te Terwolde, "voor haarselve en als moeder en voogdes" over haar vier minderjarige kinderen, genaamd: Willemina, Gerrit Jan, Jan Hendrik en Hendrikus de Wilde.
- Steven de Wilde, landbouwer, wonende te Terwolde;
- Gerrit Jan de Wilde, landbouwer, wonende te Terwolde, "voor zich zelf en in kwaliteit van toeziende voogd over de voornoemde minderjarigen".

In de akten nr. 7 en nr. 11 d.d. 25 januari en 8 februari 1882 van het kantoor van notaris Mr. J.N. Everts te Twello, stonden de volgende wetenswaardigheden. De hofstede Klein Everwijn te Terwolde, kadastraal bekend gemeente Nijbroek sectie G, nummers 14, 16 t/m 19 en 21 bestond uit:

- nr. 14: huis en erf, zes aren vier en veertig centiaren;
- nr. 16: tuin, negentien aren, twintig centiaren;
- nr. 17: bouwland, acht en twintig aren tien centiaren;
- nr. 18: bouwland, een hectare achtien aren tien centiaren;
- nr. 19: weiland, een hectare zes aren negentig centiaren;

nr. 21: weiland, een hectare drie en twintig aren.

Tezamen groot vier hectaren één are en vier en zeventig centiaren. Dus nog steeds de helft van ongeveer 8 morgen (een morgen is circa 0,8 hectare) waarvan al in 1750 sprake was.

Vier percelen

De goederen werden in vier percelen verkocht.

Eerste perceel:

Huis, schuur, tuin, bouwland en vruchtbomen, kadastrale nummers 14, 16, 17 en 18 (gedeeltelijk). Groot tezamen twee en zestig aren en vier en vijftig centiaren.

Tweede perceel:

Het bouwland "de Kamp" ten westen van het huis, kadastrale nummer 18 (gedeeltelijk). Groot één hectare negen aren, dertig centiaren.

Derde perceel:

Weiland, ten westen van de Kamp, kadastraal nummer 19 geheel en het oostelijk gedeelte van nummer 21 ter grootte van vijftien aren tien centiaren. Groot tezamen één hectare en twintig aren.

Vierde perceel:

Weiland ten westen van het derde perceel, westelijke gedeelte van kadastraal nummer 21. Groot één hectare, zeven aren en negentig centiare.

Verkoopvoorwaarden

Bij de vijftien koopvoorwaarden lezen we o.a.:

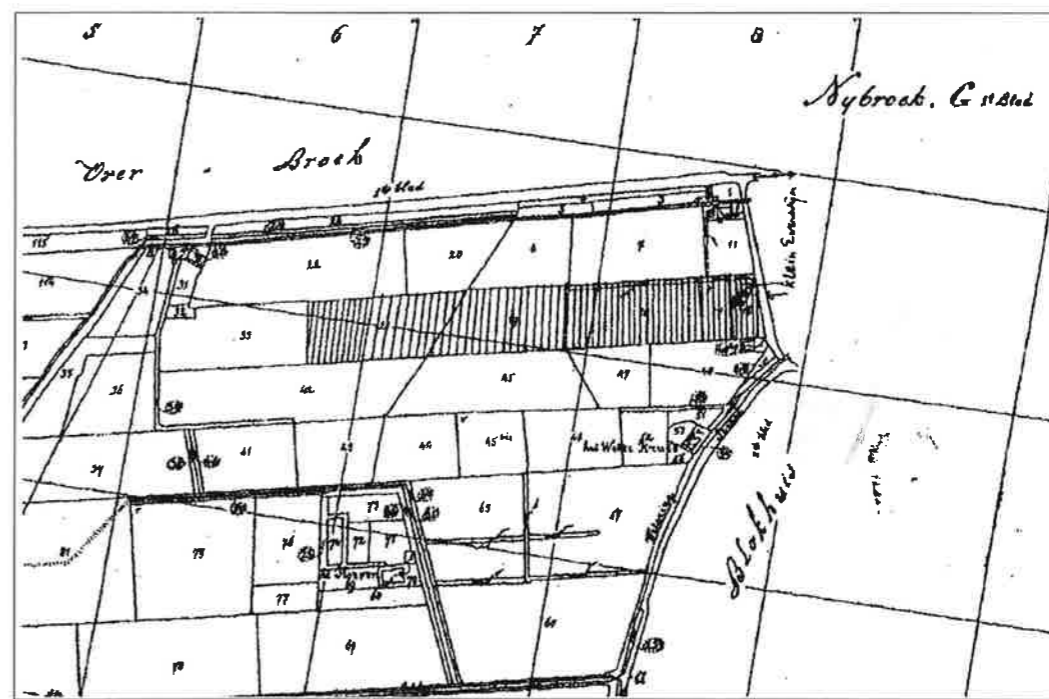
"De aanvaarding zal plaats hebben den twee en twintigste februari aanstaande met uitzondering van:

- a) De kamer met de schuur en vier aren grond in het eerste en tweede perceel welk een en ander in gebruik zal blijven bij Steven en Gerrit Jan de Wilde tot Petri (=22 februari) achthonderd drie en tachtig.
- b) Het roggeland en de klaverakker in het eerste en tweede perceel om te worden aanvaard na den oogst van

dit gewas, dat geheel ten bate van de verkopers komt, de klaverakker wordt geogst tot vijftien september aanstaande.

- c) Het hoekje voor rogge en boerenkool in het eerste perceel om te worden aanvaard den vijftiende april aanstaande.

Uitbedongen worden de mest, de karnewaag, de slieten op balken en hilden, de immenstal met toebehoren, welke laatste zal kunnen blijven staan tot Petri achthonderddrie en tachtig, benevens de peppelenboom aan den grintweg om te vervoeren voor vijftien Maart aan-

Segment uit de kadastrale kaart van Nijbroek, sectie G. Het gearceerde deel is Klein Everwijn met tuin, bouw- en weiland.

staande. Het in de schuur afgescheiden gedeelte van de brandspuit, benevens de plankenvloer is het eigendom van de gemeente Voorst”.

“De koper van het eerste perceel moet bij den toeslag betalen de som van zes gulden door de verkoopers toegezegd voor de hardmaking van den weg, genaamd de Trippestraat.”

“De percelen twee, drie en vier zijn geheel en perceel een is gedeeltelijk tiendbaar.”

“Verkopers zullen voor de aanvaarding erfhuis mogen houden, de goederen, welke buiten huis zijn, kunnen worden vervoerd tot vijftien Maart aanstaande.”

Kandidaat-kopers

Verscheidene personen hadden belangstelling voor de verschillende percelen van Klein Everwijn. Op 25 januari 1882 werd in het logement van Enter te Twello door Mr. Jacob Nikolaas Everts, notaris te Twello, overgegaan tot “den inzet” door de volgende personen:

- Gerrit Willem Lubberts, landbouwer te Terwolde;
- Hendrikus Kolkman, landbouwer te Nijbroek;
- Tiemen Tiemens Hanneszoen, zonder beroep, wonende te Deventer;
- Jan Dommerholt, koffiehuisbediende, eveneens uit Deventer;
- Hendrik Endendijk, landbouwer te Epse;
- Hendrik Jan Smeenk, logementhouder, wonende te Deventer;
- Gerrit Visser, landbouwer te Terwolde.

De verkoop

Veertien dagen later, op 8 februari 1882, werd gemijnd en uiteindelijk kocht Gerrit Visser de percelen één en twee, dus Klein Everwijn met schuur, tuin enz. en het bouwland de “Kamp” (de kadastrale nummers 14, 16, 17 en 18).

De koopprijs was f 4.150.

Daarna meldde Gerrit Visser, dat hij dit gekocht had “voor en als mondeling gemachtigde van den medeverkooper Arend de Wilde Hendrikuszoen, landbouwer, wonende te Terwolde, die daarin voor een achtste gedeelte gerechtigd is en die alhier mede verschenen, de koop verklaarde aan te nemen.”

Hendrik Jan Smeenk kocht het derde perceel voor f 2.185.

Teunis Dommerholt, kastelein, wonende te Terwolde, kocht het vierde perceel voor f 1.415.

Hendrik Jan Smeenk en Teunis Dommerholt verklaarden een sloot te zullen graven “tusschen hunne gronden voor gemeenschappelijke rekening, die dan ook gemeenschappelijk eigendom zal zijn”. Getuigen zijn Jacobus Hendrikus Wijers, candidaat notaris en Jan Arend Beerman, logementhouder, beiden wonende te Twello.

Alle betrokken personen tekenen het proces verbaal “onmiddelijk na gedane voorlezing, uitgezonderd Hendrikus de Wilde en Aaltje van Assen, weduwe van Berend Jan de Wilde, die verklaarden niet te kunnen schrijven, wegens onbekendheid met de schrijfkunst.”

Uit het gemeentearchief

door A. de Rek

Een vorm van (iets te?) aanschouwelijk onderwijs

Ja, ik blijf nog even bij het onderwijs. (Het bloed kruipt immers, waar het niet gaan kan). Bij het maken van een plaat-singslijst dat is een lijst waarop staat wat er in het archief aanwezig is en waar het te vinden is kom je soms interessante stukken tegen. In dit geval gaat het mogelijk om een verregaande vorm van aanschouwelijk onderwijs. Wat is het geval?

Tussen het pak papieren in een van de dozen, trof ik een kort briefje (gedateerd 16 september 1903) dat mijn aandacht trok:

”Edel Achtb(are) Heer!

Hierbij zend ik U E(del) Achtb(are) op uw aanraden mijn verzoek om ontslag.

Ik hoop, dat volgens uwe verklaring De zaak hiermede geëindigd zal zijn. Vol vertrouwen hierop heb ik dan ook mijn ontslag ingediend. Mij verder ook ter wille van vrouw en kinderen in uwe gunst aanbevelende.”

Hebt u dat nu ook, dat je dan nieuwsgierig wordt? Wat zou hier achter zitten; wat is er gebeurd dat deze onderwijzer uit Nijbroek door de burgemeester wordt aangeraden ontslag te nemen?

Iets verderop in dezelfde doos vond ik de bewuste ontslagbrief:

”Edel Achtb(are) Heer!

*Bij dezen verzoek ik, door de omstandigheden gedwongen, mij ontslag te willen verleenen uit mijne betrekking als onderwijzer te Nijbroek, als het mogelijk is eervol. Dit ontslag te doen ingaan op 1 October a.s. of op het tijdstip door den Gemeenteraad te bepalen. Hoogachtend,
Uw d(ienst)w(illige).”*

Nog nieuwsgieriger geworden, graaf ik nog even door in de berg en wat vinden we? Een brief van 6 oktober 1903 van de Schoolopziener in het district Arnhem:

”De schoolopziener in het arrondissement Rheden heeft mij medegedeeld, dat de onderwijzer X met leerlingen onzedelijkheid heeft gepleegd en thans voortvluchtig is. De gemeenteraad zal hem waarschijnlijk niet-eervol ontslaan. Dat besluit vereischt de goedkeuring van Gedeputeerde Staten. Ik zal geroepen worden, daaromtrent advies uit te brengen. Het zou mij aangenaam zijn, nu reeds volledig op de hoogte te worden gesteld van het gebeurde en, zoo mogelijk, inzage te ontvangen van de over deze zaak bestaande schrifturen. Ik kan dan nagaan of er voor mij termen

zijn, persoonlijk een nader onderzoek in te stellen, ten einde Gedeputeerde Staten in overweging te kunnen geven, zijne bevoegdheid tot het geven van onderwijs in te trekken, ook ter voorkoming, dat hij later in Nederland te-rugkeerende van zijne akte gebruik kan maken.

Ik heb de eer U beleefdelijk te verzoeken, mij in staat te stellen, in dien zin mede te werken.

*De schoolopziener
in het district Arnhem"*

Oei, oei, oei, da's niet zo mooi! Daar is de Story of Privé maar een kleine jongen bij. En dat in 1903 en in een dorp als Nijbroek. Dat zal me een opschudding hebben gebracht. Geen wonder dat de man voortvluchtig is.

Geen wonder ook dat de onderwijzer zich (ter wille van vrouw en kinderen) in de gunst van de burgemeester aanbeveelt. Die vrouw en kinderen zullen be-
slist geen leven meer hebben gehad en zonder twijfel de nodige scheldwoorden naar het hoofd hebben gekregen. Het zal je man of vader maar zijn geweest!

In een ander briefje - met dezelfde datum - schrijft dezelfde schoolopziener:

" Hooggeachte Heer, (wordt hier óók de burgemeester bedoeld)

Nu ik tot het einde der volgende week alhier vertoef (Pension Benvenuta in Apeldoorn) zou ik in deze dagen het onderzoek gemakkelijker, d.w.z. met minder tijdverlies kunnen doen.

Acht U mijne overkomst niet noodig,

mag ik U dan beleefdelijk verzoeken, mij dat te melden?

Met de meeste hoogachting verblijf ik"

En tenslotte vond ik in dezelfde doos nog een brief van de Arrondissements-schoolopziener, gedateerd 12 oktober 1903:

"Artikel 29 van de Wet op het L.O. (Lager Onderwijs) aandachtig nalezende komt het mij voor dat een onderwijzer die rechtstreeks overeenkomstig eigen verzoek ontslag vraagt, dit niet anders dan eervol zoude kunnen krijgen.

En zal dus de Raad het verzoek van X moeten afwijzen en hem ambtshalve ontslaan op voordracht van B en W of van de Arr(ondissements) Schoolopziener"

Op woensdag 14 oktober 1903 komt de Raad achter gesloten deuren bijeen. Het verslag meldt:

"De voorzitter deelt mede dat tegen den onderwijzer X te Nijbroek, thans voortvluchtig en in het algemeen politieblad gesignaleerd, op ouderlijke klacht eene regtsvervolging is ingesteld, ter zake van onzedelijke handelingen, ten aanzien van een der schoolkinderen gepleegd en dat het onderzoek, deswege door hem in vereeniging met den arrondissements schoolopziener ingesteld tot de stellige overtuiging heeft geleid dat genoemde onderwijzer zich inderdaad heeft schuldig gemaakt aan de hem ten laste gelegde feiten, welke overtuiging door zijn eigen, hoewel ontwijkende verklaringen en door zijne

uitwijking naar het buitenland nog bevestigd is; dat burgemeester en wethouders derhalve, op grond van art. 29 litt C der onderwijswet den Raad voorstellen dien onderwijzer een niet eervol ontslag te verleen.

Hiertoe wordt behoudens goedkeuring van Gedeputeerde Staten besloten.

De vergadering wordt gesloten."

En toen ging men over tot de orde van de dag (op dezelfde bladzijde gaat het namelijk verder met een besluit om voor

de overleden secretaris De Haan een steen op zijn graf te doen plaatsens voor ± f 70.-).

Zo ziet u maar, ook Nijbroek ging al in 1903 mee in de vaart der volken. Wat zeg ik, ze liep vast voorop. Want, is dit onderwerp ook niet heden ten dage uiterst actueel?

Wie zei er ook weer dat er niets nieuws is onder de zon? (Tussen haakjes, waar gaat die op? Precies, in het oosten. En waar ligt Nijbroek, toch ook in het oosten.)

*Vergadering van
Woensdag, den 14 Oktober 1903.*

*De voorzitter deelt mede dat
tegen den onderwijzer
te Nijbroek, thans
voortvluchtig en in het algemeen
politieblad gesignaleerd, op ouder-
lijke klacht eene regtsvervolging is
ingesteld, ter zake van onzedelijke
handelingen, ten aanzien van een
der schoolkinderen gepleegd en
dat het onderzoek, deswege door
hem in vereeniging met den arron-*

Een gedeelte van de ontslagbrief

Gezocht

Van mevrouw S. Scholten-Dammer (Mastbos 70, 7543 GL Enschede, tel. (053) 477 45 11) ontvingen wij een brief, waarin ze vraagt om inlichtingen over Jan Willem Scholten. Wie kan één van haar vragen beantwoorden?

Ik ben op zoek naar het verleden van de ouders van Jan Willem Scholten, geboren 13 maart 1859 te Voorst. Deze kwam in 1887 als lakei (butler) in dienst bij de lijfarts van Z.M. Koning Willem III, dr. Vinkhuijzen. Ook was hij in dienst bij de Grootmeester Graaf van Randwijk en Opper Kamerheer Baron van Hardenbroek van 's Heeraartsberg en Bergambacht. Van 1894 tot en met 1919 was hij in dienst van H.M. Koningin Regentes Emma en H.M. de Koningin Wilhelmina als lakei/dienstknecht in de Koninklijke Paleizen te Amsterdam en Het Loo.

De ouders van Jan Willem waren Gerrit Willem Scholten, geboren 26 februari 1811 te Gorssel, en Janna Mar(s)man, geboren 14 september 1818 te Voorst. Het beroep van beiden was "daghuurder". Zij (en Jan Willems broers en zusters) woonden tot vlak na het overlijden van zijn vader (1886) op het adres D 22, later gewijzigd in D 25 te Voorst.

Tijdens zijn rentenierschap is Jan Willem teruggekomen naar Voorst en woonde hij op het adres A 13a, thans

Nijenbeekseweg 10. We zijn in het bezit van een familieportret uit circa 1923 op dit adres.

Daar er een boekwerkje over deze zeer markante grootvader in de maak is, zou het heel aardig zijn ook iets over Voorst van vóór 1880 daarin te vermelden. Vooral een afbeelding van het adres D 22 (later D 25) zal zeer interessant zijn. Verder vragen wij ons af, op welke manier Jan Willem deze betrekkingen heeft gekregen. Wie heeft hem daarbij geholpen?

Gezien zijn armoedige afkomst moet Jan Willem Scholten door deze functies een onvoorstelbaar ander leven hebben gekregen. Zoiets moet toch opgevallen zijn onder de plaatselijke bevolking? Is daar iets van terug te vinden?

Tot slot de vraag: wie waren de bewoners van het kasteel aan de Nijenbeekseweg? Grootvader is ook koetsier geweest. Is daar iets van terug te vinden?

Reacties van lezers

Twee lezers reageerden op een artikel of foto in de vorige Kroniek (1999-3).

1. "Een grafsteen op de Lathmer"

De heer J. Groenenberg beschrijft in Kroniek 1999-3 een gevonden grafsteen. Op de vraag hoe de grafsteen op de Lathmer in Wilp verzeild geraakt kon zijn heeft de heer J. Harenberg uit Zutphen een antwoord.

Grafstenen leiden soms een zwerfend bestaan. Ruim dertig jaar geleden trof ik op de werf van steenhouwerij Hesselink te Zutphen een zerk aan van een baron Van Spaen van Voorstonden. En op het huis Klaphek ten oosten van Zutphen trof men bij graafwerkzaamheden een zerk aan van een David Evekink. De zerk was daar gebruikt als afdekking van een beerput.

Wanneer een graf werd geruimd, dan konden de nabestaanden de zerk ofwel mee naar huis nemen (zoals waarschijnlijk op Klaphek gebeurd is) ofwel verkopen aan een steenhouwer, die zo'n zerk meestal verzaagde tot bijv. dorpels of stoepstenen. Ook gebeurde het wel, dat zo'n grafsteen ondersteboven gelegd werd en dat er een nieuw grafschrift op de vroegere achterkant gebeiteld werd.

2. Foto van Canadese oorlogsfoto in april 1945

In de vorige Kroniek (1999-3) stond bij het artikel Klokkenkampsweg 25 de 15.000ste foto uit de omvangrijke OKV-fotocollectie afgedrukt. Het was een opname van een Canades oorlogsfoto die hij in april 1945 maakte, "ergens in de gemeente Voorst". Van de heer J. Udink uit Voorst ontvingen we de volgende reactie.

De foto is genomen in de Breestraat te Voorst. Het huis in de verte was in 1945 bewoond door de familie Massink en de familie Diks.

De opname van de Canades met de gevangen genomen Duitsers is gemaakt aan de achterkant van de wagenloods die bij de boerderij stond van de familie Bloem. De boerderij die daar stond werd tot 1943 bewoond door de familie Haitink en is in 1943 gekocht door de familie Bloem. In 1944 is de boerderij door oorlogshandelingen vernield en in 1950-1951 als gewoon burgerwoonhuis weer opgebouwd.

De boerderij lag tegen de spoorlijn Apeldoorn-Zutphen. De Breestraat is de grens tussen de gemeenten Voorst en Brummen. De boerderij stond aan de Voorster kant.

Van de voorzitter

Voor u ligt de laatste uitgave van de Kroniek van de twintigste eeuw. De laatste 20 jaar heeft onze vereniging een niet meer weg te denken plaats in de Voorster samenleving ingenomen en daar zijn we als bestuur best een beetje trots op. Vele actieve leden hebben door de jaren heen mede onze vereniging die vorm gegeven. Dit is voor veel leden en belangstellenden steeds weer een aange- name en leerzame ervaring geweest.

Ik denk aan de zeer goed bezochte lezingen, de fotoboeken die we hebben uitgegeven, hulp en begeleiding bij verschillende onderwijsprojecten, informatie aan de vele bezoekers op ons kantoor, samenwerking met de lokale overheid met betrekking tot de cultuurhistorie in onze gemeente.

Kortom, te veel om op te noemen. Met vertrouwen gaan we dan ook de een-

entwintigste eeuw in, wetende dat we nog vele dingen zullen aanpakken. We mogen dan ook met genoeg constateren, dat de belangstelling voor ons werk nog steeds toeneemt.

Enige zaken waar we ons op korte termijn mee bezig zullen houden is het samenstellen van een fotoboek over Wilp-Achterhoek en de Posterenk. Verder zijn we ons aan het oriënteren op een andere behuizing, eventueel samen met het streekarchief van de gemeente Voorst, omdat het aan de Klokkenkampsweg wat krap aan het worden is voor onze vele vrijwilligers. Ik hoop tot slot dat we u allen ook in het nieuwe millennium vele malen mogen begroeten in een goede gezondheid.

Ik groet u allen,

Jan Oolman